

RECHTVAARDIGE TRANSITIE

Position paper

In het kader van de voorbereiding van de nationale conferentie voor een rechtvaardige transitie is Synergrid gevraagd zeven vragen te beantwoorden van de Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal die deze conferentie organiseert.

25 November 2022

Vragen voor consultatie

1. Wat betekent een rechtvaardige energietransitie voor u?

Antwoord Synergrid:

Alvorens in te gaan op het begrip rechtvaardige transitie, is het nuttig het belang van de elektriciteits- en gasnetbeheerders te situeren in de context van de klimaattransitie, hun sleutelrol in de energietransitie te omschrijven en na te gaan wat een rechtvaardige energietransitie zou zijn vanuit het perspectief van de transmissie- en distributienetbeheerders van elektriciteit en gas.

De strijd tegen de klimaatopwarming en voor decarbonisatie is een zaak van iedereen, ook van de elektriciteits- en gasnetbeheerders. Het beheer van de energienetten hervormen door de klant, die vaak prosumant is, residentieel of industrieel, centraal te stellen in het energiesysteem, door de ontwikkeling van een slim netwerk en de terbeschikkingstelling van de nodige verbruiksgegevens aan de markt, maakt deel uit van de antwoorden die de netbeheerders bieden.

De energienetten spelen ongetwijfeld een essentiële rol bij de verwezenlijking van de klimaattransitie, doordat zij niet weg te denken zijn uit een geïntegreerde aanpak van de energietransitie.

De evolutie van een gecentraliseerd naar een gedecentraliseerd energiesysteem is volop aan de gang met een steeds grotere rol voor lokale, hernieuwbare energiebronnen die op het distributie- en transmissienet zijn aangesloten. Het versterken en uitbouwen van de infrastructuur om een maximale integratie van hernieuwbare energie in het energiesysteem mogelijk te maken is een hoofddoelstelling van de netbeheerders.

Synergrid en haar leden, de elektriciteits- en gasnetbeheerders, willen de ontwikkeling van nieuwe productie- en verbruiksmethoden op de netten mogelijk maken en faciliteren, met name via oplossingen voor lokaal energiedelen en zelfverbruik zoals de energiegemeenschappen – oplossingen die het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en de ontwikkeling van uiteenlopende vormen van flexibiliteit door de prosumen bevorderen. Dit alles met behoud van een toegankelijke en hoogwaardige dienstverlening voor de meer traditionele consumenten.

Ook gas speelt een rol in dit nieuwe landschap. Enerzijds zetten netbeheerders geleidelijk de middelen in om het groeiende aandeel van hernieuwbaar gas, zoals waterstof, synthetisch methaan, en biomethaan, in het bestaande gasnet te injecteren, te vervoeren en op te slaan, waardoor het concept van koolstofvrij gas werkelijkheid wordt. Anderzijds zal de power-to-gas-technologie, door gas- en elektriciteitsnetten aan elkaar te verbinden, de opslag van elektriciteit mogelijk maken en zo bijdragen tot een optimaal gebruik van de bestaande netten, met nieuwe efficiënte oplossingen om de energietransitie mogelijk te maken. Tot slot willen we nog een andere hefboom van de energietransitie aanhalen, die van de technologieën voor afvang en hergebruik/opslag van CO₂ (CCU/S).

Een geïntegreerde aanpak van de energietransitie betekent ook nadenken over mobiliteit en energie, en dus werken aan de ontwikkeling van voertuigen met lage emissie. De netbeheerders willen bijdragen tot die schonere mobiliteit, met een ambitieuze visie over duurzame mobiliteit, met name via hun netontwikkelingsplannen.

Opgedane ervaringen (zoals de Datahub ende ontwikkeling van het Realtime Communicatieplatform in het kader van het gezamenlijk netbeheerdersinitiatief "Internet of Energy") bevestigen de netbeheerders in hun voornemen om hun innovatie-inspanningen voort te zetten teneinde kwaliteitsnetwerken te ontwikkelen die klaar zijn voor de toekomstige uitdagingen, en als marktkatalysator te fungeren voor de invoering van nieuwe technologieën, waaronder digitale technologieën.

Fundamentele waarden zoals vrij toegankelijke netten en transparantie zijn essentieel om een breed toegankelijke decarbonisatie te bewerkstelligen.

Meer dan ooit zal het beheer van de elektriciteits- en gasnetten gebeuren in nauwe samenwerking met de klanten en de marktpelers, zowel industriële als particuliere, die als burgers, klanten en prosumen centraal zullen staan in een rechtvaardige energietransitie. Dat maakt een efficiënte, effectieve en competitieve energiemarkt mogelijk, waarvoor de sector betrouwbare, duurzame en betaalbare producten en diensten blijft ontwikkelen. De levenskwaliteit van onze burgers en het concurrentievermogen van onze bedrijven staan op het spel, maar ook de noodzaak om in de hele samenleving draagvlak te creëren voor de energietransitie en de investeringen waarmee die gepaard gaat.

Decentrale productie, flexibiliteit, mobiliteit en alternatieve brandstoffen... een nieuw energiemodel dus, dat vraagt om een aangepast tarifieringssysteem dat afgestemd is op de nieuwe uitdagingen en in het kader daarvan het juiste signaal geeft.

De energietransitie, zowel voor gas als voor elektriciteit, is een opportuniteit voor de netbeheerders om in te spelen op de vele en diverse behoeften van de klanten door gepaste diensten en netten te garanderen binnen een tariefkader dat met iedereen rekening houdt, volgens het principe van kostenreflectiviteit. De netbeheerders maken deel uit van deze drievoudige benadering van duurzaamheid. Meer nog dan nu zullen de netten strategische activa zijn, vectoren van economische,

klimatologische en ecologische efficiëntie, maar die ook eerlijke en betaalbare toegang tot gas en elektriciteit voor iedereen moeten garanderen.

De transmissie- en distributienetbeheerders voor elektriciteit en gas zullen een sleutelrol spelen in deze energietransitie en zijn bereid deze essentiële verantwoordelijkheid op zich te nemen, namelijk tegemoetkomen aan de nieuwe verwachtingen van de klanten en de energietransitie faciliteren tegen de beste prijs.

Die rechtvaardige energietransitie moet worden georganiseerd in een geest van *level playing field* op Belgisch en Europees en zelfs mondiaal niveau maar ook tussen de energievectoren die bijdragen tot de decarbonisatie.

Zij moet ook passende opleiding omvatten voor de werknemers, met het oog op de nieuwe behoeften van de bedrijven in het kader van de transitie. Dat impliceert zeker ook een fundamentele bezinning over de hervorming van ons onderwijs op alle niveaus.

Kortom, de energietransitie zal rechtvaardig zijn indien zij inclusief is, in termen van marktmodellen, tariefmodellen, maar ook voor de werknemers in de sector. Een transitie waarbij elke prosumpt, residentieel of industrieel, zijn plaats heeft en waarbij de markt- en tariefmodellen voldoende toegankelijk en begrijpelijk zijn, zowel op de aanbodmarkt als op de flexibiliteitsmarkt. Een rechtvaardige energietransitie komt binnen ieders bereik indien zij voor iedereen financieel haalbaar en is en ook digitaal toegankelijk. Een rechtvaardige energietransitie moet ook een aanpassing van de onderwijsprogramma's, opleidingen en beroepsprofielen in de sector omvatten.

2. Welke problemen kunnen klimaatverandering en andere ecologische problemen zoals verlies van biodiversiteit, schaarste van hulpbronnen, milieuverontreiniging, droogte, overstromingen, enz. met zich meebrengen voor de belangen die u vertegenwoordigt?

Antwoord Synergrid:

De weerstand van de netten ten aanzien van klimaatrisico's wordt in aanmerking genomen door de netbeheerders, die deze robuustheidsfactor steeds meer in hun investeringsplannen integreren. Deze risico's mogen echter niet onderschat worden en vallen, gezien hun onvoorspelbaarheid, onder het begrip overmacht. De elektriciteits- en gasnetten met hun schakel- en meetapparatuur opgesteld in cabines en schakelstations zijn ontworpen en berekend om te kunnen werken in bepaalde klimatologische omstandigheden, maar uitzonderlijke overstromingen (cf. de overstromingen midden juli 2021 in Wallonië die voornamelijk de provincies Luik, Namen en Luxemburg troffen met een gigantische materiële schade voor onze leden, zoals ondergelopen cabines, gebroken gasleidingen, afgeknapte elektrische luchtlijnen, enz.) vallen buiten de gangbare parameters die worden gehanteerd bij de bouw van de netten. Dit geldt eveneens voor zeer extreme temperaturen, windhozen en zware onweders, die steeds vaker voorkomen.

Deze veranderingen leiden ook tot soms onvoorspelbare veranderingen in het verbruiksgedrag bij de eindverbruikers, waarmee de netbeheerders rekening dienen te houden.

Vandaag al worden we geconfronteerd met een tekort aan grondstoffen voor de bouw van onze netinfrastructuur, en gevreesd wordt dat deze tendens zich in de toekomst zal voortzetten. Schaarste leidt tot hogere prijzen, m.a.w. bijkomende kosten die de netbeheerders zullen

moeten dragen, boven op de extra kosten die zullen voortvloeien uit het robuuster maken van de netten om aan de bovenvermelde extreme weersomstandigheden het hoofd te bieden.

3. Welke sectoren, bedrijven, werknemers en personen lopen het meeste gevaar door de transitie? Waarom?

Antwoord Synergrid:

Synergrid is van mening dat het risico op duurdere energieprijzen (*commodity*) in het kader van de energietransitie reëel is, wat vooral nefast zou zijn voor energie-intensieve bedrijven indien zij niet tijdig investeren in alternatieve methoden voor vraagbeheersing, zoals het flexibiliteitsmechanisme.

Daarnaast zullen mensen die het al moeilijk hebben of weinig of geen toegang hebben tot woningen met nieuwe technologieën – zoals warmtepompen, zonnepanelen en energie-optimalisatiesystemen – of tot elektrische voertuigen nadeel ondervinden.

Zonder ondersteuning om goed zicht te krijgen op de nieuwe marktmodellen en de nieuwe tariefmodellen, worden professionele en particuliere klanten bovendien mogelijk beperkt in hun mogelijkheden voor een beter gebruik van de nieuwe middelen die hun ter beschikking worden gesteld voor een beter energiebeheer.

Werken of aan het werk blijven in een sector in transitie is een echte uitdaging voor de werknemer, maar ook voor de werkgever. Wij denken aan de werknemers die niet of onvoldoende opgeleid zijn om met de nieuwe technologieën of de nieuwe marktmodellen en nieuwe soorten netwerken om te gaan. Samen met de overheid moet naar oplossingen worden gezocht om deze werknemers in staat te stellen een andere beroepsactiviteit of een andere levensoriëntatie te kiezen (organisatie van de arbeidstijd, flexibiliteit, landingsbanen enz.).

4. Welke maatregelen moeten de regeringen van dit land volgens u absoluut nemen om ervoor te zorgen dat de transitie naar een duurzame economie en samenleving rechtvaardig is?

Antwoord Synergrid:

Opdat de transitie naar een duurzame economie en samenleving echt rechtvaardig verloopt, moeten de overheden in België ervoor zorgen dat bepaalde groepen in de samenleving voldoende worden geholpen en dat de nodige steunmaatregelen worden genomen. Het gaat met name om kansarmen, maar ook om niet-kansarmen en zakelijke klanten die minder goed overweg kunnen met nieuwe marktmodellen zoals flexibiliteit, en nieuwe modellen voor stimuleringsstarieven.

De investeringskosten nodig om de energietransitie mogelijk te maken moeten bovendien op een rechtvaardige manier worden doorgerekend.

Nieuwe technieken en processen mogen niet worden gepenaliseerd. We denken hierbij bijvoorbeeld aan stadsverwarming via warmtenetten, die niet zuiver kan worden beoordeeld op basis van een businesscase zonder de maatschappelijke toegevoegde waarde ervan te erkennen.

Voorts benadrukken we ook het belang van de bevordering van burgerparticipatie in lokale energieprojecten, zoals lokale collectieve elektriciteitsproductie, energiedelen, enz.

Last but not least willen de netbeheerders benadrukken hoe belangrijk het is te anticiperen op de veranderingen die de energietransitie in de arbeidswereld zullen veroorzaken door zowel studenten als bestaande werknemers voor te bereiden, en dus te investeren in zowel onderwijs als permanente vorming om zich de toekomstige beroepen in de sector eigen te maken en de nodige vaardigheden veilig te stellen. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om deze energietransitie tot een succes te maken.

De vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers in de sector moeten samenwerken om alle werknemers in dit proces te ondersteunen, en zo in deze energietransitie ieders inzetbaarheid te vergroten, wat voor de bestaande werknemers inhoudt dat ze nieuwe vaardigheden moeten verwerven. De overheid moet deze ontwikkeling ondersteunen met behulp van fiscale en sociale prikkels.

5. Wat moet er volgens u bij afloop van de nationale conferentie voor rechtvaardige transitie bereikt zijn om deze als een succes te kunnen bestempelen?

Antwoord Synergrid:

Een coherent intergouvernementeel akkoord waarbij de federale en gewestelijke overheden een gemeenschappelijke basis aan acties of een gemeenschappelijk actieplan kunnen vastleggen in lijn met de Europese objectieven.

6. Kent u inspirerende projecten op het gebied van rechtvaardige transitie, in België of in het buitenland, in uw sector of in andere sectoren?

Antwoord Synergrid:

Meerdere Belgische projecten waarin netbeheerders participeren kunnen reeds genoemd worden als voorbeelden van inclusieve energietransitie:

- De hernieuwbare-energiegemeenschappen (school Nos Bambins in Ganshoren/GreenBizz in Laken (met WeSmart) – Brussel): [Energiegemeenschappen \(synergrid.be\)](https://energiegemeenschappen.synergrid.be)
De inclusieve energietransitie (Wallonië) (SocCER - <https://energie.wallonie.be/servlet/Repository/soccer.pdf?ID=61948>) en het project [LogisCER \(zie persbericht op website ORES\) Z-Energy 2022N E06 221004 FR ORES - PREVIEW op Vimeo](#).
- Stimuleringsstarieven in het Brussels Gewest bij energiedelen
- App voor de verbruikscontrole (kWh en €) voor beschermde gebruikers (in samenwerking met het OCMW van Brussel).
- [Internet of Energy 3.0](#): Een ecosysteem gefaciliteerd door de netbeheerders waarin diverse stakeholders uit het energielandschap ondersteund worden bij het bouwen van

innovatieve oplossingen die de energietransitie kunnen boosten. De graad van inclusiviteit van de voorgestelde oplossingen is een belangrijk criterium voor selectie en deelname aan IO.E van use-cases.

Inspirerende projecten:

- Stadsverwarming in Scandinavië gebaseerd op een kostenmodel eerder dan een winstmodel.
- Elektrisch autodelen (Partago - <https://www.partago.be/>, Dégage - <https://www.degage.be/>)

7. Heeft u nog specifieke aandachtspunten of opmerkingen voor een beleid van rechtvaardige transitie?

Antwoord Synergrid:

Synergrid benadrukt het belang van de coördinatie van projecten of van het actieplan, niet alleen tussen de verschillende beleidsniveaus in België, maar ook tussen Europese landen om een succesvolle rechtvaardige transitie te bewerkstelligen.

Een uitwisseling van beste praktijken moet structureel worden georganiseerd.

Over Synergrid

Synergrid, de Belgische federatie van elektriciteits- en gasnetbeheerders, heeft tot taak de gemeenschappelijke belangen van haar leden te behartigen, zowel transmissienetbeheerders (TNB's: Elia, Fluxys) als distributienetbeheerders (DNB's: AIEG, AIESH, Fluvius, ORES, RESA, REW en Sibelga).

In dit kader zijn de taken van Synergrid:

- het organiseren en faciliteren van contacten tussen de verschillende elektriciteits- en aardgasnetbeheerders in België om de efficiëntie van hun diensten te verbeteren, gemeenschappelijke standpunten te formuleren en de dienstverlening aan de netgebruikers te optimaliseren;
- het vertegenwoordigen van de netbeheerders bij de autoriteiten, adviesorganen en andere instanties of groeperingen;
- het imago van de TNB's en DNB's voor elektriciteit en gas bevorderen;
- het opstellen van technische, milieu- en veiligheidsnormen en -voorschriften in samenwerking met de netbeheerders;
- fungeren als referentiepunt voor de netbeheerders op het gebied van sociale aangelegenheden, en optreden als hun woordvoerder binnen de sociale overlegorganen op nationaal niveau;
- het verzamelen van gegevens over de elektriciteits- en gasstromen en het verbruik in België en het publiceren van statistieken hieromtrent.

Contact :

Christine Declercq – christine.declercq@synergrid.be